

Ըստ այսմ՝ աստուածուհիներ են Արմատաի, Աշաի, Ագա, Դանեա, Տուշնամատաի, Արշիլի, (անաՀիտա), Հաուրվաթ, Ամերեթաթ, Դրուգ կամ Դրաուգա: Կարծեմ՝ բաւականին շատ, ու շատ նման յունական դիցաբանութեանը, ուր աստուածները համարեա՝ մէկ ընտանիք կը կազմեն:

9. Ավեստայի անուան վրայ, նրա բովանդակութեան նկատմամբ, Զէնտ բառը ոչինչ չէ աւելացնում, ու եթէ չգործածուի, ոչինչ կը պակսի: Զէնտ յատուկ անուն չէ, ու եթէ աշխարհիկ լեզուով ուղեհայկեր ար-

տայտայտել, պիտի տաէինք Ավեստայի մեկնութիւնը, բացատրութիւնը: Զէնտ՝ եւ ո՛չ լեզու կը նշանակէ, ինչպէս առաջ կարծում էին, քանի որ Ավեստայի լեզուն լի է հէյլի է: Նայիլ՝ N. Soderblom. H. Religions, 362 երես:

Ինչ խօսք, որ Զարա-թուստրայի մասին սխալած եմ, երեւութական մէկ հանգամանքէ տարած՝ բուն Ավեստայէն: Սխալը խոստովանելն առաքինութիւն է:

ԴՈՒՏ. ԱՐՄԷՆ Ծ. Վ. ՂԱՃԵԱՆ

ԹՈՎՈՒ ԵՐԿՈՒ ՄԵԹ ՆԵՐՇՆՁԵԱԼՆԵՐ⁽¹⁾

Տեսայ Շապանեանի ցուցադրած նրկարները, ու մտածեցի ծովու միւս սիրահարին, մեծ նկարիչ Մախոխեանին, որ աշտըմ նիս կը բնակի և զոր Մարտիրոսացիք լաւ կը ճանչնան՝ իր ներշնչման հմայքն ու տաղանդին բարձրութիւնը գնահատելու առիթ ունեցած ըլլալով:

Շապանեան ծովը կը սիրէ անշուշտ՝ բայց կը թուի թէ անոր համար չունի այն բաճարցակ պաշտումը որ Մախոխեանի մօտ կատարեալ յաճախանք մը դարձած է: Շապանեան գիտէ լսել նաեւ ծաղկանց լեզուն, և զմայլելի կերպով կը վերապրեցնէ ներգաձնակ փունջերու փափուկ ճաճանչումն ու գիւրաբեկ շնորհը: Բայց կը զգայուի որ ծաղիկներու հրապոյրը չի կրնար բաղդատուիլ այն միւս արեւցութեան սրուն կո-

խարդանքը կը կրէ արուեստագէտը՝ առտիճան առ աստիճան՝ ծովափի մը պաշտելի տարածութեան առջեւ, ուր օրհասական արեւի մը կարմիրը և առաջին ստուերներուն մոլորազոյն երանգներն ա՛յնքան սրտապաւ բանաստեղծութիւն մը կը յալուցանեն:

Շապանեան նկարիչն է խաղաղ տեսիլներուն: Երբ ուղէ արտայայտել իրենց ցօղուններէն անջատուած ծաղիկներու աժգոյն ժպիտը կամ ալիքներուն վրայ արեւուն հեւացող մնաք-բարովը, իր զգայնութիւնը բնութեան զգայնութեան կը միախառնուի՝ անգործացման ու լուսութեան գաղջ պահերուն միայն: Իր էութեամբ՝ ան նկարիչն է հոգեկան խաղաղ տրամադրութեանց: Տան ներքին տեսարաններու ինչպէս եւ արտաքին բնանկարներու մէջ, իրերուն բնդարմացմանը կը սպասէ եւ մարդ կը վարձուի կարծել թէ իր աշխատութեան ժամերը՝ առաւօտեան ժամերն են ուր վարդ երազանք մը հօրիզոնը կը պարուրէ և իրիկուն ժամերն ուր նոյն երազանքը, մանուշակի թոյրեր զգեցած, վերջալոյսի երանգներուն մէջ կը հոսադի:

1. Սիրուն ֆրանսերէնով մը գրուած այս յօդուածը, որուն Թարգմանութիւնը կ'ընտանք, հրատարակուած է Մարսէյի La Vie Marseillaise շաբաթաթերթին մէջ՝ Շապանեանի վերջերս Մարսէյ սարքած ցուցադրանքին առթիւ:

ինչ ալ ըլլան սակայն ներշնչման աղբիւրները, կարելի է ըսել թէ հանգիստով ու լռութեամբ շինուած միտւորտի մը մէջ է որ կը նկարէ: Իր պատկերները ասորի գործը կը կրեն արդէն, և իր տաղանդին գրեւորման մէջ կ'ընդհանրաւոր խաղաղ մտքի վայրկեաններուն մէջ ծնած յամբ խոկմանց հետքը: Միշտ միւսայն միջնաւորտէն բոլոր աշակերտի գործերու համար, կարելի էր վախճանը որ ներքնաթաղոյց միօրինակութեան մը վտանգին ենթարկուէին: Տարօրինակ բան, ալ միօրինակութիւնը երբեք չի տեսնուիր Շապանեանի գործերուն մէջ, և ինքզինքը վերանորոգելու արուեստին մէջ իր ցոյց տուած վարդապետութիւնը ճշգրիտ չափը կուտայ հարուստ զգայնութեան մը որ կարող է ծնունդ տալ բազմապատիկ անդրադարձներու:

Նոյն տեսիլին ձգողութեամբ բռնուած, միշտ ինքնաճանաչում ու միշտ փոփոխական Ուիլիամին եղբրքը, Մախօխեան շատ տարբեր աշխատանքի մըն է որ լծուած է: Մինչդեռ Շապանեան լռիկ վայրկեաններու վրայ կը հակի, Մախօխեան կը սպասէ փոթորիկի շունչին, որ անսահման հեղուկ տարածութիւնը խորին սարսուռով մը համակելէ յետոյ՝ բուռն թափով ալիքները վեր կը կանգնեցնէ, մինչ հովը, իր չարագոյժ սնունդն արձակելով, կը նետէ զանոնք՝ փրփրասպիտակ ու մոլեգնուող ծովափին բզբառուած աւազներուն վրայ:

Հոս է որ կը գտնենք ինչ որ կը գտնէ

երկու նկարիչները որ ծովը կը պաշտեն, բայց որոնց պաշտումը՝ իւրաքանչիւրին մէջ տարբեր գէմք մը ի յայտ կը բերէ: Այս շատ աշակերտ երկու գէմքերու մասնայատուկ հրապոյրն է որ իրարմէ կը բաժնէ հիացողներու խումբերը երկու արուեստագէտներուն (որ կ'ենթադրեմ թէ եղբայրական բաղեկամութիւն մը ունին իրարու համար), բազմաթիւ նկատառութեանց պատճառաւ ուր գեղարուեստական բնածին խնամութիւններ անշուշտ լայն տեղ մը կը գրաւեն:

Մախօխեանի մօտ, չկան շուրհալի ու կարօտատենչ տեսարաններ, չկան մանրանկարական տեսարաններ, ոսկիով ոլորուած ալիքներու անշարժ երեսին վրայ՝ գորշ ժամերուն հակած: Բնանկարին հանդարտութիւնը, հեշտ թուլութեան մը մէջ ընկրմած իրերու այն կէս քանը, զինքը երբեք չեն փորձած: Իրեն սէտք է խելայեղ հովերու ահաւոր բարկութիւնը, մեծաշուք ցասումը ալիքներուն որ կը բարձրանան, կը բարձրանան անդադար՝ որպէս թէ ուզէին երկինքը վրլցնել, և որ, իրենց խոյանքին մէջ պարտուած, մեծագլուխ կ'իյնան վար, քիչ յետոյ վերստանալով իրենց աւերեալ ու սպառնալի գէմքը, և այս բոլորն է որ նկարիչը իր կռաւներուն վրայ կը փոխադրէ, ժաժկալ վորձիի հարուածներով շղթայազերծ Ուիլիամին անսահման ընդվզումը հոն սեւեւելով:

Գ. ՍՍՅԱՊԱԼԵԱՆ